

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΕΣΔΔ-ΕΣΤΑ

ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ο διαγωνισμός της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης προϋποθέτει, ως γνωστόν, συνδυασμό συνδυαστικής γνώσης της εξεταστέας ύλης και θεμάτων πολιτικής και οικονομικής επικαιρότητας. Τα Πανεπιστημιακά Φροντιστήρια «ΚΟΛΛΙΝΤΖΑ» ξεκινούν άμεσα την προετοιμασία των υποψηφίων σε ολιγομελείς ομίλους για το διαγωνισμό αυτό και παραθέτουν χρήσιμες θεωρητικές έννοιες, τις οποίες επιμελούνται οι εξειδικευμένοι συνεργάτες τους.

Σύνταξη: Ηλίας Κουβαράς, Υπ. Διδάκτωρ Δημοσίου Δικαίου

Θέμα: Η σύγκρουση οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος στο πλαίσιο του Συντάγματος.

Το Σύνταγμα του 1975, όπως έχει διαμορφωθεί με τις αναθεωρήσεις του 1986/2001/2008, κατοχυρώνει στα άρθρα 4 έως 24 αυτού μια σειρά από θεμελιώδη δικαιώματα για το άτομο. Τα δικαιώματα αυτά διακρίνονται σε ατομικά (status negativus) τα οποία συνιστούν αξιώσεις του ατόμου έναντι του κράτους για αποχή από μια συνταγματικά κατοχυρωμένη σφαίρα ιδιωτικής αυτονομίας και σε κοινωνικά (status activus) τα οποία καθιερώνουν υποχρεώσεις του κράτους για παρέμβαση με θετικές ενέργειες, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται αναγκαστικά αντίστοιχες αξιώσεις συγκεκριμένων δικαιούχων κατά του κράτους. Η διάκριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ολοκληρώνεται με τα πολιτικά δικαιώματα με περιεχόμενο την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στο σχηματισμό της πολιτειακής εξουσίας (status positivus).

Η πολλαπλότητα και αντιφατικότητα των εννόμων αγαθών τα οποία προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι προφανές ότι συχνά μπορεί να οδηγεί σε σύγκρουση μεταξύ τους. Για το λόγο αυτό, πέραν

των εγγενών περιορισμών κάθε δικαιώματος που προκύπτουν από το ίδιο το ρυθμιστικό του αντικείμενο ή πεδίο αναφοράς του, το Σύνταγμα εμπεριέχει στην πλειονότητα των διατάξεων αυτών επιφύλαξη υπέρ νόμου που προσδιορίζει το εύρος του προστατευόμενου δικαιώματος καθώς επίσης και γενικότερους περιορισμούς όπως η απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος. Σε κάθε περίπτωση οι τιθέμενοι περιορισμοί οφείλουν να είναι σύμφωνοι προς την αρχή της αναλογικότητας με την έννοια ότι αξιολογούνται από το νομοθέτη ως κατάλληλοι, αναγκαίοι και αναλογικοί.

Με αφετηρία την παραδοχή της τυπικής ισοδυναμίας όλων των διατάξεων οι οποίες περιλαμβάνονται στο Σύνταγμα, οι ανακλύπτουσες συγκρούσεις θα πρέπει να επιλύονται με την πρακτική εναρμόνιση των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων, ώστε καθένα από τα αγαθά να προστατεύεται στο μέτρο του αμοιβαία δυνατού. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, η νομοθετική εξουσία καλείται κατά την κατάστροψη των αναπτυξιακών της πολιτικών να λαμβάνει υπόψη σε σημαντικό βαθμό το πλέγμα διατάξεων που προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον, ιδιαίτερα δεδομένων των δεσμεύσεων που πηγάζουν για τη χώρα μας από το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.

Το οικονομικό Σύνταγμα της χώρας αναγνωρίζει ως υποκείμενα της οικονομικής δράσης τόσο τους ιδιώτες κατά το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος όσο και το ίδιο το κράτος σύμφωνα με το άρθρο 106 αυτού. Το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος καταρχήν διακηρύσσει το, θεμελιώδες στα πλαίσια του φιλελεύθερου πολιτεύματός, δικαίωμα έκαστου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας. Την οριοθέτηση της ελευθερίας αυτής, η οποία διαφορετικά θα καθίστατο αυθαιρεσία, προβλέπει η ίδια η διάταξη με τον τριπλό περιορισμό της μη προσβολής των δικαιωμάτων των άλλων, μη παραβίασης του ίδιου του Συντάγματος και των χρηστών ηθών. Απόρροια της ελευθερίας αυτής γίνεται δεκτό από τη νομολογία ότι αποτελούν η ελευθερία άσκησης επαγγέλματος και η ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι οποίες βέβαια μπορούν να περιοριστούν χάριν του δημοσίου συμφέροντος με τη θέσπιση προϋποθέσεων όπως άδειες ή πιστοποιητικά.

Το άρθρο 106 του Συντάγματος με τη σειρά του χαράσσει το πλαίσιο του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία, συνδέοντάς τον με την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος. Ο κρατικός παρεμβατισμός δύναται να κυμαίνεται από τη θέσπιση περιορισμών στην οικονομική δραστηριότητα μέχρι δραστικές μορφές παρέμβασης όπως η μερική ή ολική κρατικοποίηση επιχειρήσεων. Περαιτέρω τίθεται επιπλέον όριο στην ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία η οποία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά, στο άρθρο 24 παρ.1 εδ.α' κατοχυρώνεται ως συλλογικό δικαίωμα, δικαίωμα δηλαδή που εκφράζει το συλλογικό ενδιαφέρον, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος η διαφύλαξη του οποίου ανάγεται σε ύψιστη υποχρέωση του Κράτους, μέσα απ' τη θέσπιση προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων. Το δικαίωμα αυτό έχει ως περιεχόμενο τόσο την υποχρέωση αποχής από βλαπτικές ενέργειες κατά του περιβάλλοντος, ως πεδίου κατ' ουσίαν ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου όσο και την υποχρέωση του κράτους για παρεμβάσεις που θα καθιστούν την προστασία αυτή πραγματική. Η

υποχρέωση για αποχή εξάλλου δεν έχει ως αποδέκτες αποκλειστικά το κράτος αλλά και τους ιδιώτες και επιχειρήσεις, καθώς το δικαίωμα στην προστασία του περιβάλλοντος αναπτύσσει, όσον αφορά την αμυντική του διάσταση, τριτενέργεια με την έννοια ότι μπορεί να αντιταχθεί και έναντι ιδιωτών.

Στο ως άνω πλαίσιο με συνεχή και επιτακτικό τρόπο τίθεται στην επικαιρότητα το ζήτημα των ορθολογικών σταθμίσεων κατά την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας. Πρόσφατο παράδειγμα συνιστούν η ανέγερση και η πρόταση για ανέγερση πολυλειτουργικών κέντρων εντός του αστικού ιστού με ποικίλες μα κατά βάση δυσμενείς συνέπειες για τις τοπικές αγορές και κοινωνίες. Πρόκειται για τις περιπτώσεις The Mall Athens και της διπλής ανάπλασης στο Βοτανικό και στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας κατά τροποποίηση του υπάρχοντος ρυτομικού σχεδίου. Παρεμφερή ζητήματα άλλωστε τίθενται κατά την οικοδομική ανάπτυξη σε νησιωτικές περιοχές ή κοντά σε ευαίσθητα οικοσυστήματα όπως επίσης κατά τη χωροθέτηση βιομηχανικών δραστηριοτήτων όπως των μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική στις αρχές της δεκαετίας.

Με τον έλεγχο ορίων των ως άνω σταθμίσεων είναι επιφορτισμένη η δικαστική εξουσία και κυρίως το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο χρησιμοποιεί ως κριτήριο τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αειφορίας ή βιώσιμης ανάπτυξης. Με την εισαγωγή της αρχής της αειφορίας το 2001, ο αναθεωρητικός νομοθέτης θέλησε να υπερβεί το πρόβλημα της σύγκρουσης με τη θεώρηση ότι η οικονομική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος δε βρίσκονται σε αντιθετική σχέση αλλά αποτελούν η μια προϋπόθεση της άλλης. Η εν λόγω αρχή συγκεκριαλιώνεται στο ότι η ανάπτυξη η οποία είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα είναι αυτή που δεν οδηγεί σε ανεπανόρθωτη βλάβη και υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος αλλά αντίθετα διασφαλίζει το φυσικό πλούτο και για τις επόμενες γενεές. Αντικειμενικός στόχος καθίσταται με τον τρόπο αυτό η διαφύλαξη και βελτίωση του περιβάλλοντος, ώστε να εξυπηρετούνται κατά τρόπο βιώσιμοι επιδιώξεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται κατανοητή η προτεραιότητα της ενθάρρυνσης επενδύσεων στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς ικανοποιούν τη διπλή αυτή συνταγματική επιταγή.

Το ισχύον Σύνταγμα σε συνδυασμό με τις κλασσικές μεθόδους ερμηνείας των κανόνων δικαίου παρέχει τα εργαλεία για την επίλυση ανακυπτουσών συγκρούσεων οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. Με τη χρήση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης σκοπείται η πρακτική εναρμόνιση των δύο ανωτέρω αγαθών ώστε να προάγονται με αμοιβαίο τρόπο. Για το λόγο αυτό περιβαλλοντικές παράμετροι και κριτήρια θα πρέπει να ενσωματώνονται σε κάθε αναπτυξιακή πολιτική, όπως υποδεικνύει εξάλλου και η κοινοτικών καταβολών αρχή της ενσωμάτωσης.